

Utredning av praktiske og estetiske fag i lærerutdanning

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	2
2. Utredningens omfang og beslutningsgrunnlag.....	2
3. Vurderinger	3
a. Eget underkapittel for femårig integrert masterutdanning i praktiske og estetiske fag	8
b. Praktiske og estetiske fag, praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser i de øvrige underkapitlene	10
4. Oppsummering og avsluttende anbefalinger til Kunnskapsdepartementet	12
5. Referanser	16

1. Innledning

I Mandat til å utforme underkapitler i ny felles rammeplan for lærerutdanningene

- Arbeid med overordnet styring av lærerutdanning – fase 3 ber

Kunnskapsdepartementet arbeidsgruppen for praktiske og estetiske fag om å “utrede behovet for underkapittel rettet mot praktiske og estetiske fag” (s.4).

I tillegg gis arbeidsgruppen for praktiske og estetiske fag følgende oppdrag: «(...å) alternativt komme med forslag til hvordan sikre at de praktiske og estetiske fagene blir ivaretatt i de øvrige underkapitlene og hoveddelen». (s.4)

Arbeidsgruppen har konkludert med at det er behov for et eget underkapittel rettet mot femåring integrert masterutdanning i praktiske og estetiske fag og at dette underkapitlet kan brukes som grunnlag for praktiske og estetiske fag, lest “på tvers,” i lys av andre underkapitler. Begrunnelsene for dette følger under. På bakgrunn av avgjørelsen om eget underkapittel for praktiske og estetiske fag har gruppa levert forskriftstekst med tilhørende begrunnelsesnotat.

Når det gjelder forslag til hvordan sikre ivaretagelse av de praktiske og estetiske fagene i de øvrige underkapitlene og hoveddelen, konkluderer gruppa med at det er flere hensyn som bør tas. Gruppa gjør rede for sine vurderinger og anbefalinger i det følgende.

2. Utredningens omfang og beslutningsgrunnlag

Utredningens omfang må ses i lys av oppdragets rammer og den korte tidsfristen.

Arbeidsgruppen har prioritert å gjøre et så grundig arbeid som mulig innenfor disse rammene. Det har ikke vært mulig å gjennomføre spørreundersøkelser, intervjuer eller andre egne undersøkelser. Vi har videre sett oss nødt til å begrense redegjørelser for tidligere forskning og teoretiske perspektiver på de praktiske og estetiske fagenes rolle og potensiale i grunnopplæringen, men utredningen viser til tidligere utredninger og rapporter som belyser både dette og ulike sider ved innhold og organisering i grunnopplæringen.

Arbeidsgruppa har i tillegg lagt følgende til grunn:

- a) råd og innspill fra egne og tilknyttede fagmiljøer
- b) råd og innspill fra nasjonale fagorganer og fagmiljøer
- c) egen erfarings- og forskningskunnskap om utdanningsfeltet
- d) gjeldende forskrifter om rammeplan for lærerutdanningers beskrivelser av praktiske og estetiske fag
- e) gjeldende nasjonale retningslinjer for lærerutdanningenes beskrivelser av praktiske og estetiske fag

3. Vurderinger

Arbeidsgruppa har lagt til grunn at den nye rammeplanen skal gi rom for å videreføre dagens utdanninger i tråd med ny forskrift, uten å øke kostnadene. Vi har vurdert hvordan institusjonene som utdanner lærere i praktiske og estetiske fag kan få større handlingsrom. Samtidig har det vært viktig å gi tilstrekkelig med føringer for å sikre kvaliteten på opplæringen i de praktiske og estetiske fagene.

I samsvar med oppdraget har vi lagt vekt på [Stortingsmelding 34. En mer praktisk skole. Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn.](#) (Kunnskapsdepartementet 2023-2024). Særlig har vi sett på hvordan de praktiske og estetiske fagene kan bidra til en mer praktisk skole, og hvordan rammeplanen kan gi rom og nødvendige føringer for dette.

Arbeidsgruppa har vært opptatt av grunnopplæringen og de praktiske og estetiske fagenes oppdrag, ansvar og rolle. Med utgangspunkt i fagenes egenart og tradisjoner har vi sett på hva som gjør disse fagene viktige. De bidrar blant annet til:

- *Kultur og tradisjon* – formidling av kulturarv og tradisjoner
- *Skaperkraft og nyskaping* – utvikling av kreativitet og innovasjon, betydning av bærekraft
- *Kulturelt engasjement og identitet* – styrking av identitetsbygging og deltakelse
- *Fysisk aktivitet og helse* – fremming av trivsel og livskvalitet
- *Felleskap og inkludering* – styrking av sosiale relasjoner og demokratiske verdier, mangfold
- *Kunstnerisk utfoldelse og mening* – opplevelse av estetikk, skaperglede og livsmestring

Arbeidsgruppa har også tatt utgangspunkt i regjeringens ambisjoner for de praktiske og estetiske fagene, slik de er beskrevet i strategien [Skaperglede, engasjement og utforskertrang. Praktisk og estetisk innhold i barnehage, skole og lærerutdanning](#) (Kunnskapsdepartementet, 2019).

I arbeidet med utredningen om praktiske og estetiske fag i rammeplan for lærerutdanning har vi særlig vektlagt ambisjonene om å:

- heve kompetansen og statusen til de praktiske og estetiske fagene (s. 5)
- løfte fram fagenes egenverdi og muligheter (s. 5)
- understreke betydningen av estetiske læringsprosesser og praktiske arbeidsformer i alle fag (s. 5)

For å følge opp ambisjonene definerer strategien fire konkrete mål:

Mål 1: Å styrke de praktiske og estetiske fagene i skolen

Mål 2: Å styrke det praktiske og estetiske innholdet i barnehagen og skolen

Mål 3: Å styrke den praktiske og estetiske kompetansen og profesjonsfellesskapet i barnehagen og skolen

Mål 4: Å bedre rekrutteringen av lærere med praktisk og estetisk fagkompetanse

Mandatet for arbeidsgruppa for praktiske og estetiske fag tilsier at vi fokuserer på det som gjelder mer spesifikt for lærerutdanning.

Regjeringen foreslo tiltak som skal bidra til at skoleeiere i større grad prioriterer formell kompetanse hos lærerne som skal undervise i disse fagene (s. 5).

Strategidokumentet peker dessuten på at mangel på kompetanse i de praktiske og estetiske fagene er en sentral utfordring. Som svar på dette ble det etablert femårige masterutdanninger i praktiske og estetiske fag, og tilbud om etter- og videreutdanning ved flere lærerutdanningsinstitusjoner.

Femårig integrert masterutdanning i praktiske og estetiske fag er p.t. under utrulling ved flere institusjoner. Institusjoner som tok opp studenter høsten 2021 uteksaminerer første kull våren 2026 og institusjoner som tok opp sitt første studentkull i 2022 har i inneværende studieår (2025/2026) studenter på fjerde-året for første gang. Det er foreløpig ikke gjennomført nasjonale evalueringer av utdanningen, men erfaringer fra institusjonene som tilbyr utdanningen tilsier at de femårige integrerte utdanningene i praktiske og estetiske fag bidrar til faglig dybde og sterk både faglig og profesjonsfaglig identitet hos studentene, og at dette er med på å heve fagenes status. Studentene bidrar til å bygge sterke læringsmiljøer i de praktiske og estetiske fagene. Ut ifra gruppas kunnskapsgrunnlag ser det ut til at utdanningen bidrar til god kjønnsbalanse i lærerutdanning.

Rekrutteringsutfordringene som har gjort seg gjeldende i lærerutdanning de siste årene berører også de integrerte masterutdanningene i praktiske og estetiske fag. Det er allikevel indikasjoner ved noen lærerutdanningsmiljøer som peker i retning av at rekrutteringen er noe mer stabil ved integrert utdanning i praktiske og estetiske fag enn ved andre lærerutdanninger. Mens det ved noen institusjoner er slik at utdanningen bidrar til å bygge sterke fagmiljøer både blant studentene og blant ansatte ved institusjonene, synes utdanningen ved andre institusjoner å innebære større utfordringer.

Andre deler av lærerutdanningsfeltet, som tilbyr lærerutdanning med praktiske og estetiske fag, opplever også utfordringer. I den senere tiden har vi vært vitne til at grunnskolelærerutdannings valgmuligheter og fagmiljøer i praktiske og estetiske fag reduseres eller legges ned, midlertidig og/eller permanent. Basert på institusjonenes erfaringer kan det handle om flere ting, blant annet sviktende rekrutteringsgrunnlag,

økonomi, spesialrom og strategiske valg. Siden det ikke er gjennomført nasjonale evalueringer med slike spørsmål for øye er det foreløpig liten sammenhengende kunnskap om årsakssammenhenger.

Mangel på lærere med formell kompetanse i praktiske og estetiske fag og en bredde av behov

I en skole som skal bli mer praktisk, mangler omtrent halvparten av elevene lærere med formell kompetanse i praktiske og estetiske fag. Statistisk sentralbyrå (SSB) anslår at etterspørselen etter lærere i disse fagene vil overstige tilbudet fra 2024 og helt fram til 2060. Det nasjonale underskuddet er beregnet til rundt 500 årsverk innen dette fagområdet (Gunnes m.fl., 2025). Selv om mange lærere med slik kompetanse jobber utenfor skolen, vil mangelen også ramme skolene direkte.

Dette betyr at skolen står uten kvalifiserte lærere i viktige fag. Konsekvensene er et svakere læringstilbud, mindre rom for kreativt uttrykk og færre muligheter for elever til å oppleve tilhørighet og mestring i praktiske og estetiske læringsfellesskap.

Flere deler av lovverket regulerer mulighetsrommet for praktiske og estetiske fag og fagområder i barnehage, skole og lærerutdanning. Mandatet for denne utredningen knytter seg til rammeplan for lærerutdanning og hvordan denne best kan ivareta praktiske og estetiske fag, og utredningen konsentrerer seg om denne.

Gruppa tolker mandatet slik at vurderingen av behovet for et eget underkapittel rettet mot praktiske og estetiske fag omhandler å ivareta dybde i praktiske og estetiske fag i en integrert utdanning, og samtidig praktiske og estetiske fags behov i lys av alle underkapitler i den nye rammeplanen.

Videre tolker gruppa oppdraget slik at det omfatter rammeplanens ivaretagelse av praktiske og estetiske fag og fagområder på flere måter:

- timeplanfestede skolefag
- praktiske og estetiske dimensjoner i andre fag
- praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser både i de praktiske og estetiske skolefagene og i tverrfaglig arbeid.

Samlet innebærer dette både muligheter, utfordringer og dilemmaer når det gjelder utformingen av rammeplanen.

Utfordringer i rammeplanarbeidet

En utfordring i rammeplanarbeidet i tilknytning til gruppas mandat er at de ulike underkapitlene har ulike utgangspunkter. Et underkapittel i praktiske og estetiske fag vil ha en fagorientert innretning, som på enkelte områder kan sammenlignes med lærerutdanning i yrkesfag. De øvrige utdanningsløpene - som omfattes av gjeldende rammeplaner så vel som det nye forslaget til rammeplan – er derimot organisert etter alderstrinn.

Kapitlene som er organisert etter alderstrinn og er rettet mot grunnskolen inneholder ikke beskrivelser av fag og fagkompetanse.

Å ivareta en femårig integrert utdanning i praktiske og estetiske fag, som dekker trinn 1-13, og som har en faglig innretning, i de øvrige underkapitlene ville også være utfordrende.

Den helhetlige kompetansen som er nødvendig ville måtte stykkes opp og beskrives i hvert av de øvrige underkapitlene, noe som både ville være komplisert (om i det hele tatt gjennomførbart) og faglig utfordrende, og som i sin tur ville kunne medføre utilsiktede konsekvenser. Alternativt ville de øvrige underkapitlene måtte overlappe hverandre i beskrivelsen av praktiske og estetiske fag, noe som blant annet ville bryte med prinsippet om å unngå dobbeltreguleringer. Nok en overveielse er at beskrivelser av fagkompetanse i praktiske og estetiske fag i de øvrige underkapitlene ville bryte med ryddigheten som er ønskelig i en forskriftstekst, ved at fag og fagkompetanse ville blitt mer inngående presisert for enkelte fag og fagområder enn andre, i et og samme underkapittel.

Samlet sett fra de praktiske og estetiske fagenes perspektiv vurderer arbeidsgruppa det slik at det er en fordel om rammeplanen inneholder et eget underkapittel rettet mot praktiske og estetiske fag. Et av hovedargumentene er at de femårige integrerte utdanningene fortsatt er under utrulling ved institusjonene og det er dermed et særlig behov for at utdanningens egenart og identitet ivaretas best mulig i rammeplanen. Gruppa anser videre at dette grepet understøtter ambisjonene som beskrives i Regjeringens strategidokument Skaperglede, engasjement og utforskertrang (Kunnskapsdepartementet, 2019).

Et annet sentralt argument for et eget underkapittel er at den nye rammeplanen er en helhetlig rammeplan som skal kunne leses "på tvers." Å skille ut de praktiske og estetiske fagene i et eget underkapittel innebærer i denne sammenhengen ikke bare at det utvikles en beskrivelse som kan legges til grunn for femårig integrert masterutdanning i praktiske og estetiske fag. Underkapitlet vil også kunne fungere som et utgangspunkt for mindre enheter av praktiske og estetiske fag i de øvrige utdanningene. Dette kan gjøres på en måte som er i tråd med de øvrige underkapitlene og som ikke legger for sterke føringer for institusjonene. Sistnevnte er imidlertid ikke diskutert med arbeidsgruppene for de øvrige underkapitlene. Det er heller ikke konsekvens-utredet. Følgelig er det ikke skrevet inn i det foreliggende forslaget til forskriftstekst.

I forskriftsteksten har arbeidsgruppa valgt å fremheve prinsipielle sider ved de praktiske og estetiske fagene i form av kjernekompetanser som er relevante for en femårig integrert masterutdanning i praktiske og estetiske fag, men som også vil kunne være relevant for lærerstudenter i praktiske og estetiske fag på tvers av utdanningsløp. I

begrunnelsesnotatet presiserer vi differensiering i form av at omfang og dybde vil variere. Studenter som tar femårig integrert utdanning i praktiske og estetiske fag skal utvikle kjernekompetansene fullt ut og progresjon sikres i institusjonenes program- og studieplaner. Omfang og dybde skal tilpasses studenter som tar et eller flere praktiske og/eller estetiske fag av mindre omfang som del av et annet løp, i en annen kontekst. Institusjonene fastsetter dette nærmere i sine studieplaner.

Praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser i alle fag

I Estetiske læringsprosesser i grunnskolelærerutdanningene. Helhetlig, integrert og forskningsbasert? Rapport til Kunnskapsdepartementet, 24. Juni 2020 (By m.fl., 2020) påpekes det at det er stor variasjon lokalt når det gjelder arbeid med og gjennom estetiske læringsprosesser. Tematikken er lite utviklet i program- og studieplaner, det er lite pensumlitteratur knyttet til opplæring i og gjennom estetiske læringsprosesser og undervisningen er innslagspreget. Estetiske uttrykksformer, arbeidsmåter og metoder brukes ved alle institusjonene, men på ulike måter, og enkelte steder et mer helhetlig utviklet arbeid som går over flere år (s. 78-79). Rapporten stiller spørsmål ved om de nasjonale retningslinjene for grunnskolelærerutdanningen er “tydelige nok med hensyn til estetiske læringsprosesser og estetiske dimensjoner ved opplæringen, slik at det sikres at alle nyutdannede lærere har kompetanse til å anvende slike prosesser i sine fag” (s. 78). På forskriftsnivå anbefaler rapporten å justere læringsutbyttebeskrivelsen i § 2 under ferdigheter hvor det står at kandidaten “kan skape inkluderende og helsefremmende læringsmiljøer som bidrar til gode faglige, sosiale og estetiske læringsprosesser,” slik at det kommer fram at “estetiske læringsprosesser bidrar til inkluderende og helsefremmende miljøer” (s. 78).

Det foreliggende forslaget til ny rammeplan, fra de øvrige underkapitlene, inneholder kjernekompetanser som ivaretar praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser. Arbeidsgruppa for praktiske og estetiske fag stiller seg bak disse og anser at de bidrar til å sikre målene om en mer praktisk skole, hvor ikke bare de praktiske og estetiske fagene, men også praktiske arbeidsmåter og estetiske læringsprosesser står sentralt.

Konklusjon

Arbeidsgruppa anbefaler altså både et eget underkapittel rettet mot de praktiske og estetiske fagene og at praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser ivaretas i formuleringene av kjernekompetanser i de øvrige underkapitlene, i lys av de respektive kontekstene.

Gruppa har vurdert om praktiske arbeidsmåter og estetiske læringsprosesser bør beskrives tydeligere i hoveddelen. Vi konkluderer med at det kunne være ønskelig at praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser formuleres tydeligere i forbindelse med pedagogisk og didaktisk kjernekompetanse i hoveddelen, inkludert

estetiske læringsprosessers bidrag (By et al., 2000). Med tanke på dobbeltreguleringer er det viktigere at kjernekompetanser som innebærer praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser formuleres på kontekstspesifikke måter i de respektive underkapitlene.

I de videre avsnittene beskrives hver av de to hovedanbefalingene mer inngående.

- a. Eget underkapittel for femårig integrert masterutdanning i praktiske og estetiske fag
- b. Praktiske og estetiske fag, og praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser i de øvrige underkapitlene

I tillegg inneholder utredningens del 4 en oppsummering og ytterligere avsluttende anbefalinger til Kunnskapsdepartementet.

a. Eget underkapittel for femårig integrert masterutdanning i praktiske og estetiske fag

Gjeldende rammeplan for lærerutdanning i praktiske og estetiske fag for trinn 1–13 er den gjeldende forskriften som mest tydelig beskriver og gir føringer for disse fagene. Fag I (masterfaget) skal være et av følgende fag: a) dans, b) design, kunst og håndverk, c) drama og teater, d) kroppsøving og idrettsfag, e) mat og helse, eller f) musikk. Omfanget av masterfaget er minimum 120 studiepoeng og i gjeldende forskrift heter det at kandidaten skal ha spesialisert kunnskap i masterfaget (ref. til rammeplanen).

I tillegg til grunnopplæringens trinn 1–13 omfatter undervisningsarenaene både kulturskolen, folkehøgskolen og det frivillige kulturlivet.

Når arbeidsgruppen har utarbeidet et forslag om et eget underkapittel som sikrer en spesialisert lærergruppe (Meld.St.11, 2009) innen praktiske og estetiske fag, har vi vektlagt behov for tid og modning for å gi studentene mulighet til å utvikle dyp kompetanse, solide erfaringer og til dels avanserte ferdigheter i fagene. Dette danner grunnlaget for de øvrige punktene i forslaget.

- *Tverrfaglighet - legge til rette for de praktiske og estetiske fagenes betydning for de tverrfaglige temaene som folkehelse, livsmestring og demokratisk utvikling.*

De tverrfaglige temaene i LK20 krever arbeidsformer som aktiverer kropp og sanser, og involverer skapende prosesser og samarbeid - den didaktiske egenarten i praktiske og estetiske fag. Et eget underkapittel sikrer lærerutdanning som spesialiserer lærere med dyp fagdidaktisk kompetanse. Disse lærerne kan oversette temaene til virksomme praksiser i skolens helhet.

Uten et eget underkapittel ville tverrfagligheten i LK20 blitt mer avhengig av enkeltlæreres initiativ. Et eget underkapittel vil derimot bidra til å utdanne lærere med dybdekompetanse i de praktiske og estetiske fagenes didaktikk, som kan bidra til å drive tverrfaglig skoleutvikling.

- *Danningsdimensjon - forstå kunst og kultur sin betydning for mennesker og legge til rette for deltakelse*

Kunst- og kulturarbeid i skolen er tett knyttet til skolens dannelsesoppdrag. Praktiske og estetiske fag har arbeidsformer som naturlig fremmer samarbeid og felles utforskning blant elever. Dette skaper et kollektivt didaktisk rom som kan gi bidra til økt deltakelse, medvirkning og felleskap.

Praktiske arbeidsformer styrker også kritisk refleksjon, identitet, opplevelse av mening og deltakelse. Et eget underkapittel vil gi en forpliktende struktur for å utvikle læreres kunstpedagogiske innsikt og kompetanse, slik at elever faktisk får delta og medvirke i meningsfulle kulturmøter.

- *Dybdelæring – forstå sammenhengen mellom dybdelæring og praktiske og estetiske arbeidsmetoder og erfaringslæring (utvikling av kreativitet, nytenkning og innovasjon hos sine elever).*

Læringsprosesser i praktiske og estetiske fag gir et unikt grunnlag for dybdelæring. De aktiverer praktiske, skapende, kroppslige og refleksive dimensjoner som fremmer kreativitet og innovasjon.

- *Skoleutvikling og profesjonelle læringsfellesskap gjennom utforskende og praktisk utprøving*

Med sin dybdekompetanse i praktiske og estetiske fag kan lærere bidra til å styrke profesjonelle læringsfellesskap. De kan fungere som ressurspersoner og veiledere for kollegaer i andre fag når det gjelder å legge til rette for et bredt spekter av arbeidsformer og samarbeid gjennom praktiske og estetiske læringsprosesser.

[SKUP-rapporten](#) fra Kulturtanken viser at kunst- og kulturprosjekter kan forankre tverrfaglighet, dybdelæring og metodemangfold i skolens profesjonsfellesskap. Slike prosjekter fungerer som laboratorier som styrker deling og utforskning mellom lærere.

Mulige innvendinger mot eget underkapittel for praktiske og estetiske fag

Gruppa har diskutert hvorvidt det er nødvendig med et eget underkapittel ved å stille følgende spørsmål:

- *Kan andre underkapitler ivareta praktiske og estetiske fag?*

Andre underkapitler legger til rette for brede profesjonsutdanninger, men inneholder ikke den verksteds-, aktivitets- og kulturfeltforankrede dybden som praktiske og estetiske fag krever. Et eget underkapittel sikrer dybdekompetanse, utstyr, praksisarenaer, vurderingsformer og samarbeid som ikke kan «komprimeres» inn i generiske løp uten at kvaliteten svekkes.

Arbeidsgruppen for praktiske og estetiske fag konkluderer med at det ville være svært utfordrende å ivareta alt dette i disse fagene gjennom de øvrige underkapitlene.

- *Er tverrfaglighet, dybdelæring og skoleutvikling mulig uten eget underkapittel?*

Tverrfaglighet, dybdelæring og skoleutvikling kan i prinsippet realiseres uten et eget underkapittel for lærerutdanning i praktiske og estetiske fag. Arbeidsgruppas kunnskapsgrunnlag viser imidlertid at denne utviklingen skjer tregt og ujevnt.

Konklusjon

På bakgrunn av beskrivelsene og vurderingene ovenfor ser arbeidsgruppa for lærerutdanning i praktiske og estetiske fag at et eget underkapittel rettet mot utdanning av lærere i praktiske og estetiske fag er nødvendig for å ivareta fagenes egenart og «bidra til å utvikle en mer praktisk skole som gir mer praktisk, variert og relevant læring i skolen» (Meld. St. 34 (2023–2024)).

I samsvar med denne anbefalingen har arbeidsgruppa laget forslag til forskriftstekst for lærerutdanning i praktiske og estetiske fag. I det foreliggende forslaget til forskrift gjelder underkapitlet for femårig masterutdanning i praktiske og estetiske fag. Gruppas anbefalinger om underkapitlets status og funksjon for utdanning av lærere med praktiske og estetiske fag i andre kontekster følger i neste avsnitt.

b. Praktiske og estetiske fag, praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser i de øvrige underkapitlene

Med utgangspunkt i Stortingsmelding *En mer praktisk skole: Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn* (Meld. St. 34 (2023–2024)) er det naturlig å se at praktiske og estetiske dimensjoner, arbeidsformer og læringsprosesser har relevans utover de praktiske og estetiske fagene. De er viktige ikke bare i arbeidet med de tverrfaglige temaene, men også i forbindelse med læring i andre fag.

Arbeidsgruppen har derfor også vurdert den andre delen av oppdraget: å «alternativt komme med forslag til hvordan sikre at de praktiske og estetiske fagene blir ivaretatt i de øvrige underkapitlene og hoveddelen».

Meld. St. 34 understreker at «lærere med fagkompetanse i praktiske og estetiske fag er verdifulle» (s. 43) i arbeidet med å «endre skolen i retning av mer praktisk opplæring som styrker elevens motivasjon og mestring» (s. 43).

Dette uttrykkes enda tydeligere i delkapittel 4.2.3 *Styrke de praktiske og estetiske fagene*:

- «De praktiske og estetiske fagene har et særlig ansvar for at elevene utvikler praktisk kompetanse» (s. 46).
- «Lærerne i de praktiske og estetiske fagene har verdifull kompetanse som må verdsettes på lik linje med annen fagkompetanse» (s. 46).

Meldingen fremhever også at «det er veldig viktig at kommunene sørger for at skolene både har tilgang til slik kompetanse, har læringsarenaer som legger til rette for dette og at de har tilstrekkelig inventar og utstyr» (s. 46).

I oppsummeringen av tiltak er «økt satsing på videreutdanning i praktiske og estetiske fag i skolen» eksplisitt valgt ut (s. 159 ff).

Annen forskning som viser behovet for håndverksferdigheter i skolen finner vi i rapporten [Unge hender](#). For at grunnskolen skal kunne spille en reell rolle i å styrke elevenes håndverksferdigheter, yrkesfaglige kompetanse og motivasjon, viser rapporten at følgende må være på plass:

- *Mer tid i verksted* – praktisk arbeid må prioriteres i undervisningen.
- *God tilgang på verktøy og materialer* – utstyret må være tilgjengelig og tilpasset læringsmålene.
- *Hensiktsmessige gruppestørrelser* – mindre grupper gir bedre oppfølging og læring (også omtalt i Omtveit, 2025).
- *Kompetente lærere* – lærere med håndverks- eller yrkesfaglig bakgrunn er viktige rollemodeller.
- *Systematisk kompetanseutvikling* – det er stort behov for videreutdanning og faglig oppdatering (også omtalt i Lutnæs m.fl., 2025).

Arbeidsgruppen påpeker at dette er kjente utfordringer også innenfor flere praktiske og estetiske fag utover de nevnt i rapporten.

De praktiske og estetiske fagenes viktighet i elevperspektivet vises videre i delrapport fra evaluering av de praktiske og estetiske fagene i Fagfornyelsen. Elevene opplever de praktiske og estetiske fagene og læringspraksisene som annerledes ved at de kan snakke på andre måter, gjøre andre ting og ha andre relasjoner i disse fagene enn i andre fag. Annerledesheten omfatter det sosiale og organisatoriske så vel som det innholdsmessige i fagene (Borgen m.fl., 2025).

Flere av de gjeldende forskriftene om rammeplaner for lærerutdanninger og gjeldende nasjonale retningslinjer gir rom og føringer for praktiske og estetiske fag. Dagens

barnehagelærerutdanning forskriftsfester flere praktiske og estetiske fag i sine kunnskapsområder, mens grunnskolelærerutdanningenes forskrifter gir rom for praktiske og estetiske fag blant annet ved å forskriftsfeste *estetiske læringsprosesser*.

Nasjonale retningslinjer for grunnskolelærerutdanningene beskriver emner i de praktiske og estetiske fag på 30 og 60 studiepoeng, men disse er ikke obligatoriske.

For å ivareta dimensjonene i utdanningene er det viktig at de praktiske og estetiske dimensjonene blir synliggjort i de andre lærerutdanningene. Dagens rammeplaner åpner for at disse fagene kan inngå i varierende omfang og som masterfag.

Tall fra *Lærerkompetanse i grunnskolen 2021/2022* (Arnesen m. fl., 2023) viser imidlertid at formell studiekompetanse i praktiske og estetiske fag er lav: 55 % av lærerne i mat og helse, 48 % i kunst og håndverk, 46 % i musikk og 43 % i kroppsøving mangler studiepoeng i faget de underviser i. Dette innebærer at mange elever undervises av lærere uten faglig fordypning i sentrale praktisk estetiske fag, noe som kan svekke kvaliteten i opplæringen. Resultatene understreker behovet for at lærerutdanningene i større grad sikrer studiekompetanse i disse fagene.

Konklusjon

Oppsummert er det grunn til å vurdere hvordan de praktiske og estetiske fagene kan ivaretas som timeplanfestede fag i øvrige lærerutdanningskontekster i rammeplan for lærerutdanning.

Videre er det også grunn til å ivareta praktiske og estetiske dimensjoner, arbeidsformer og læringsprosesser i forskriften, *i tillegg* til et eget kapittel rettet mot praktiske og estetiske fag.

Gruppas anbefalinger utdypes i det videre.

4. Oppsummering og avsluttende anbefalinger til Kunnskapsdepartementet

Som det er gjort rede for i dette dokumentet, har arbeidsgruppa for praktiske og estetiske fag vurdert behovet for et eget underkapittel rettet mot lærerutdanning for praktiske og estetiske fag. Gruppa har i tillegg sett på hvordan rammeplanen best kan ivareta timeplanfestede praktiske og estetiske fag i de øvrige underkapitlene, praktiske og estetiske dimensjoner i andre fag og praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser.

- **Arbeidsgruppa anbefaler et eget underkapittel for femårig integrert masterutdanning i praktiske og estetiske fag som den beste måten å ivareta dybdekompetanse i praktiske og estetiske fag på.**

Gruppen har i tråd med dette levert forslag til underkapittel rettet mot praktiske og estetiske fag og tilhørende begrunnelsesnotat.

- **Arbeidsgruppa anbefaler at Kunnskapsdepartementet vurderer om kjernekompetansene i underkapitlet til femårig integrert lærerutdanning for praktiske og estetiske fag kan brukes som utgangspunkt for praktiske og estetiske fag i andre kontekster studenter utdannes til.**

Gruppen ser for seg at kjernekompetanser beskrevet i eget underkapittel kan utnyttes i utvikling av kompetansebeskrivelser i praktiske og estetiske fag generelt. Et emne på 30 eller 60 studiepoeng i ett av fagene kan utvikles ut fra kjernekompetansene som beskrives i underkapitlet til lærerutdanning for praktiske og estetiske fag. Forskjellen mellom slike emner og den femårig integrerte masterutdanningen ligger i omfang og dybde – med andre ord graden av spesialisering.

I prosessen med utvikling av de ulike underkapitlene har det vært begrenset mulighet for å drøfte på tvers av alle arbeidsgruppene samlet. Dette skyldes tidsmessige årsaker. Samarbeidet har vært organisert på ledelsesnivå. Arbeidsgruppa for praktiske og estetiske fag har ikke funnet tid til å samarbeide med de øvrige gruppene om innholdet i underkapitlet rettet mot praktiske og estetiske fag underveis i prosessen. Arbeidsgruppa har heller ikke hatt mulighet til å utrede konsekvenser av anbefalingene i denne utredningen. Arbeidsgruppa for praktiske og estetiske fag har følgelig ikke foreslått konkrete formuleringer til andre underkapitler når det gjelder ivaretagelse av timeplanfestede praktiske og estetiske fag.

- **Arbeidsgruppa anbefaler at rammeplanen legger til rette for at alle studenter får erfaring med praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser, samt betydningen av tverrfaglig arbeid.**

Arbeidsgruppa understreker at praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser er viktige for dannelse i alle lærerutdanningsprogrammer. Flere av underkapitlene inneholder kontekstspesifikke beskrivelser av praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser. Arbeidsgruppa for praktiske og estetiske fag stiller seg bak disse, og vi har også inkludert kontekstspesifikke beskrivelser av praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser i vårt underkapittel, som er relevante for andre fag og i tverrfaglig arbeid.

- **Arbeidsgruppa anbefaler Kunnskapsdepartementet å vurdere om praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser skal inngå som en del av allmenn didaktikk og metodekompetanse for alle lærere.**

Denne anbefalingen innebærer å vurdere om kompetanse i praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser skal beskrives eksplisitt i hoveddelen, i tillegg til de kontekstspesifikke beskrivelsene av kjernekompetanser om praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser i underkapitlene.

- **Arbeidsgruppa anbefaler at Kunnskapsdepartementet vurderer om lærerens kompetanse i praktiske og estetiske fag og tverrfaglig arbeid kan sikres gjennom rammeplan for lærerutdanning på ytterligere to måter.**

Ved å:

- **Vurdere om minst ett praktisk og estetisk fag skal være obligatorisk for alle lærerstudenter uansett konteksten de utdannes til.**

Arbeidsgruppa anbefaler derfor at Kunnskapsdepartementet vurderer å utrede videre om minst ett praktisk og estetisk fag skal være obligatorisk for alle lærerstudenter uansett konteksten de utdannes til.

Alternativt anbefaler arbeidsgruppa at Kunnskapsdepartementet vurderer hvordan lærerens kompetanse i praktiske og estetiske fag og tverrfaglig arbeid kan sikres gjennom rammeplan for lærerutdanning ved å:

- **Legge til rette for at alle studenter kan velge ett eller flere av de praktiske og estetiske fagene som del av sin utdanning.**

Arbeidsgruppa erfarer at mange studenter hindres i å velge praktiske og estetiske fag i grunnskolelærerutdanningen på grunn av blokklegging av fag. Gruppa anbefaler at departementet utreder videre om det skal forskriftsfestes at studenter skal kunne ha mulighet til å velge et praktisk og estetisk fag, enten som fordypning eller som valgfag. I så fall kan nasjonale retningslinjer for lærerutdanningen gjerne brukes som en felles kunnskapsbase i utforming av lokale studieprogrammer og emneplaner slik det er antydnet i notatet om felles anbefalinger.

Avslutningsvis ønsker arbeidsgruppa for praktiske og estetiske fag å understreke behovet for ytterligere utredning knyttet til flere av anbefalingene ovenfor.

- **Gruppa anbefaler derfor at Kunnskapsdepartementet vurderer å:**

- **Styrke forskningsgrunnlaget om hvordan man best kan legge til rette for praktiske arbeidsformer og estetiske læringsprosesser i lærerutdanning.**
- **Utrede administrative og organisatoriske konsekvenser og behov knyttet til anbefalingene ovenfor.**

5. Referanser

- Arnesen, H.S., Steffensen, K. Foss, E.S., Maj-Lisa Lervåg, M.-L., og Keute, A.-L. (2023). *Lærerkompetanse i grunnskolen. Hovedresultater 2021/2022*. Rapporter 2022/50. Statistisk sentralbyrå.
<https://www.ssb.no/utdanning/grunnskoler/artikler/laererkompetanse-i-grunnskolen.hovedresultater-2021-2022>
- Birkeland, I.M. og Uhlin-Engstu, G. (2021). *Tverrfaglighet, dybdelæring, metodemangfold – estetiske læringsprosesser - Kan SKUP bidra til innføring av LK20?* (Rapport). Universitetet i Sørøst-Norge.
<https://media.wpd.digital/kulturtanken/uploads/2021/10/2021-10-26-SKUP-rapport-Birkeland-Uhlin-Engstu.pdf>
- Borgen, J. S., Murtnes, Å., Bergsland, J. E., Bottolfs, M., Hellenes, O., Husebø, Ø., Møller-Skau, M., Randers-Pehrson, A., Rimstad, Å., Thorrud, S., Strøm, I. S. og Weum, K. B. (2025). *Elevenes læringspraksiser i de praktiske og estetiske fagene i LK20: Evaluering av de praktiske og estetiske fagene i fagfornyelsen: Delrapport 3*, Skriftserien fra Universitetet i Sørøst-Norge nr 193.
<https://hdl.handle.net/11250/3182934>
- By, I., Holthe, A., Lie, c., Sandven, J., Vestad, I.L. og Birkeland, I.M. (2020). *Estetiske læringsprosesser i grunnskolelærerutdanningene. Helhetlig, integrert og forskningsbasert?* (Rapport). Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/estetiske-laringsprosesser-i-grunnskolelærerutdanningene/id2722136/>
- Gunnes, T., Bennetzen, J., Ekren, R., Gilje og S.J. og Knudsen, P. (2025). *LÆRERMOD 2024-2060. Vil lærermangelen reduseres framover?* (Rapport). Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/artikler/laerermog-2024-2060>
- Kunnskapsdepartementet. (2019). *Skaperglede, engasjement og utforskertrang. Praktisk og estetisk innhold i barnehage, skole og lærerutdanning. (Strategien)*.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/skaperglede-engasjement--og-utforskertrang/id2665820/>
- Lutnæs, E., Marit Lensjø, M., Ringvold, T.A., Møllerhagen, T.H., Strand, I., Larsen, L.R., Brønne, K., Landmark, M.S. og Omtveit, B. (2025). *UNGE HENDER. Grunnskolen som satsningsarena for yrkesfag og håndverksverksferdigheter?* (Rapport). OsloMet. <https://skriftserien.oslomet.no/skriftserien/article/view/965>

Meld.St.11. (2008-2009). *Lærer. Rollen og utdanningen*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/dce0159e067d445aacc82c55e364ce83/no/pdfs/stm200820090011000dddpdfs.pdf>

Meld.St.34. (2023–2024). *En mer praktisk skole. Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn*. (Strategi). Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-34-20232024/id3052898/>

Omtveit, B. (2025). Gruppestørrelse og lærertetthet i grunnskolefaget kunst og håndverk. Departementets anbefalinger og reguleringer i årene 1939–2020. *Techne Series* 32(2), s.52–69. <https://doi.org/10.7577/TechneA.6249>